

چهارچوب‌های تحلیلی

انقلاب اسلامی

مباحثی پیرامون نظریات انقلاب اسلامی و کاربرد آن

www.ketab.ir

مؤلف: علی ابوالعلی اقدسی

سرشناسه	: ابوالعلی اقدسی، علی، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: چهارچوب‌های تحلیلی انقلاب اسلامی (مباحثی پیرامون نظریات انقلاب اسلامی و کاربرد آن)
مشخصات نشر	: بابل : مولفان تهران، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۲ ص.
فروست	: سری کتاب‌های دانشگاهی
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۶۵-۰۴-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فبیای مختصر
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۵۵۵۸۳



• کلیه حقوق قانونی و شرعی برای ناشر محفوظ است.
• تکثیر، تماماً یا بخشی از این اثر چه بصورت حروفچینی، چاپ افست، پلی کپی، فتوکپی و انواع دیگر چاپ غیرقانونی و ممنوع می‌باشد.
• این اثر مشمول قانون حمایت از مولفان، مصنفان و هنرمندان مصوب سال ۱۳۴۸ است، هر شخص حقیقی یا حقوقی، تماماً یا بخشی از این اثر را بدون کسب مجوز از ناشر به نشر برساند، بخش یا غرضه بنماید، مورد پیگرد قانونی قرار می‌گیرد.



سری کتابهای دانشگاهی

انتشارات مولفان تهران

- عنوان: چهارچوب‌های تحلیلی انقلاب اسلامی (مباحثی پیرامون نظریات انقلاب اسلامی و کاربرد آن)
- مولف: علی ابوالعلی اقدسی
- ناشر: انتشارات مولفان تهران
- نوبت چاپ: اول
- سال چاپ: ۱۳۹۳
- طراحی جلد و صفحه آرایی: حسن علامهزاده
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۶۵-۰۴-۳
- قیمت: ۱۲/۰۰۰ تومان
- آدرس انتشارات: بابل، خیابان مدرس، چهارراه فرهنگ، ساختمان نارنج

مسئولیت کلیه مطالب مندرج در کتاب به عهده مولفین بوده و حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ می‌باشد.

مرکز پخش: انتشارات مولفان تهران - بابل، خیابان مدرس، چهارراه فرهنگ، ساختمان نارنج

تلفن: ۳۲۲۰۴۸۶۳، ۳۲۲۰۴۸۶۴، ۳۲۱۹۰۶۰۲ - ۰۱۱

سنتی نخست

انقلاب اسلامی ایران با پیدایش خود در عصری که حضور اجتماعی دین پایان یافته تلقی می‌شد، چالش‌های نظری خاصی، فراروی آنچه دنیای غرب آن را یوتویای بشر می‌پنداشت، ایجاد کرد و در پی آن موجی از نظریه‌پردازی غرب را به خود معطوف ساخت. تردیدی نیست در پس توصیف‌ها و تحلیل‌های خُرد و کلان نظریه‌پردازان غربی درباره انقلاب اسلامی، عقلانی‌تی خاص قرار دارد که مثابه فراروایت‌هایی، آن تبیین‌ها و تفسیرها را معنادار سازند و به معنایی در ذهن مخاطب تحلیلی بایند که تنها در ادبیات غربی - از نوع مدرن سنتی یا پست مدرن - معنای حقیقی خواهند داشت. در جهان کنونی، ادبیات مدرنیته نه تنها ذهن و دل شرقیان را به خود مشغول، بلکه افسون نموده است و با تبدیل فرایند جهانی شدن به فرایند جهانی سازی، تفکر خودبنیاد را به عنوان تنها قالب اندیشیدن، نمایانده است؛ از این روی و در این بستر، ما شرقیان معنای چشمه انقلاب معنایی را که در سینه ما جوشیدن گرفته است، در آینه ادب و ادبیات غربی به تماشا نشسته‌ایم؛ گو آنکه غرب پسین، خواسته است اندیشه خودباور و خودانگیخته‌اش را با پیوند به آبراهه پست مدرن، به اقیانوس معرفت پیوند بزنند. ستاره انقلاب اسلامی، هنگامی درخشیدن گرفت که مدرنیته، همه هستی را معنا و معنویت را، بلکه به اقتضای ماهیت خویش، همه فروغ آنها را در کام خویش می‌بلعید و هیچ پرتوی برای دیدن واقعیت هستی، بلکه هیچ چشم‌اندازی برای نگرستن به جوهر معنویت در کالبد مادیت باقی ننهاده بود. آنجا نیز که به عنوان نمونه، ذهن فکور «فوکو» با چشمان کم‌فروغ پست مدرن خود، پرتو معنویت سیاسی را در اراده جمعی ایرانیان پرشور به تماشا نشست، با نور و آینه‌ای می‌نگریست که به همراه بیننده خود در سراسیمگی سقوط در دام عقل خودبنیاد قرار می‌گرفت؛ به همین دلیل بی‌جهت نبود که از این مجذوب مدرنیته؛ نیز آوای بیدارباشی باز نیامد. در دورانی که افسانه پایان تاریخ، آغوش بازی را می‌طلبید تا با زمزمه حدیث نیست‌انگاری مادی، در گوش او خواب نوشینی برایش رقم‌زند، آوازه روایت بیداری معنوی، دل آگاهان را از خمودی چالش با عصر مدرن، با جام هوشیاری، نوید آغاز تاریخ دیگری داد. در این میان، چشمان تیزبین غرب، فراگرد معنویت را تنها به مثابه فرایندی مادی تماشا نمود و گوش‌های فراخ او تنها آخرین طنین‌های این آوای رحیل از نظام مرکز-پیرامون

اقتصادی را شنید و در هر اسی بنیادین از احیای معنویت- که آن را نیز جز در جنبه نمادین و این جهانی توان دیدن نداشت- خواب نوشین، اما تخیلی خویش را با مخدّره‌های نظری نوین، تسکین بخشید. انقلاب اسلامی، نه آنکه تنها وزنه مدرنیته را در ترازوی کارآمدی به سنجش کشید که با بنیاد شالوده‌شکنی نوین خود توانست سنگ محک، بلکه ترازوی دیگری را برای توزین بنیاد هر آنچه که، انقلاب اسلامی توانست به مثابه روح جهانی بی‌روح، نقش آفرینی کند و کالبد نیمه‌جان مادیت را احیا کند و مغمه دل‌آزار «دین افیون توده‌ها» را خاموش، و آوای دلنشین هشیاری و سرمستی معنوی را در گوش جهانیان، طنین-انداز کند. به هر روی، نظام علمی- پژوهشی غرب، به لحاظ رسالتی محوریّت دادن به اصول و معیارهای تفکر غرب احساس می‌کند، طی سال‌های متمادی، تلاش وسیعی را در نظریه-پردازی و نظریه‌سازی درباره انقلاب اسلامی- که نه در چارچوب نظام فکری غرب تحقق یافته و نه به سمت و سوی آن در حرکت است- به کار گرفته است. نظر به اینکه تعاملات فکری و پژوهشی از مقتضیات عصر ارتباطات می‌باشد، و همچنین با توجه به هژمونی ادبیات فکری غرب بر اندیشه‌ورزی محافل آکادمیک، طبیعی است که نظام علمی- پژوهشی معطوف به تحلیل انقلاب اسلامی نیز از بنیاد تمدن سرمایه‌سالار و معنویت‌گریز این نظریه-پردازی‌ها، متأثر گشته و در فرایند نهضت نرم‌افزاری نخواهد توانست پا از ورطه تقلید بیرون گذارد؛ بدین جهت واکاوی انتقادی و شالوده‌شکنی این تلاش گسترده نظری، می‌تواند طلیعه‌ای بر نهضت نرم‌افزاری و تولید علم در میدان دانش‌های بومی باشد؛ چه، در عصری که هنوز اندیشه غرب گفتمان مسلط می‌نماید، نقد و بررسی مفاهیم و بنیادهای این گفتمان مسلط، گذرگاه تجهیز ما در ساختن عقلانیت تمدنی با چشم‌انداز اسلامی خواهد بود. این مهم جز از طریق بازاندیشی، بازنگری و بازنگاری در تحلیل‌ها و مطالب‌غریبان درباره انقلاب اسلامی، در نگاشته‌های آکادمیکی خود را نشان داده است که با تکیه بر سنت دیرپای شرق-شناسی در محافل علمی تولید شده است، چنانکه بخشی دیگر که بستر داده‌های اطلاعاتی است، در تحلیل سیاست‌مداران و سیاست‌سازان، خبرنگاران یا دیگر افراد غیر آکادمیک خود را نشان داده است. بسیاری از این تحلیل‌ها و داده‌ها به منزله ماده خامی برای تحلیل‌های آکادمیک در رشته‌های گوناگون مجامع علمی ایران، بدل شده‌اند؛ بخشی در قالب نظریه‌های انقلاب، بخشی در استمرار سنت دیرینه شرق‌شناسی، مطالبی به صورت تحلیل اندیشه‌ها و ریشه‌های فکری انقلاب اسلام، مباحثی در تحلیل‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و... به کار گرفته شده‌اند.

این اثر ماندگار را با کمال ابتهاج به روح پدر مرحوم، روانشاد رحیم ابوالعلی اقدسی که بیش از ۶ سال در جبهه‌های نور علیه ظلمت، مردانه ایستاد تا این انقلاب و ارزش‌های آن برای نسل‌ها یادگار ماند، تقدیم می‌نمایم.

فهرست عناوین

عنوان صفحه

مقدمه ۱۱

فصل اول: مباحث نظری

بررسی نظری و استنباطی از مفاهیم انقلاب کودتا ۱۴

نظریات درباره ریشه انقلاب ها ۱۷

امام خمینی (ره) و آراء غربی ها ۲۵

طبقه بندی دیدگاه های مربوط به انقلاب اسلامی و آسیب شناسی آنها ۲۶

نارسانیه عمده در نظریه پردازی ناظر به انقلاب اسلامی ۳۰

فصل دوم: رویکردهای گوناگون به انقلاب اسلامی توسط نظریه پردازان غربی

رهیافت های متفاوت در زمینه تحقق انقلاب اسلامی ایران ۳۴

الف) یرواند آبراهامیان ۳۴

۱- تغییرات اقتصادی اجتماعی رژیم پهلوی ۳۵

۲- توسعه نیافتگی سیاسی رژیم و گروه های مخالف ۳۶

۳- وقایع منجر به پیروزی انقلاب اسلامی ۳۷

ب) نقد دیدگاه یرواند آبراهامیان ۳۷

۱- متدولوژی روش ۳۷

۲- منابع پژوهشی ۳۸

۳- پیش بینی محقق ۳۹

میشل فوکو ۴۰

۱- تحلیل قدرت ۴۱

۲- اوضاع سیاسی اجتماعی در دوران رژیم پهلوی ۴۳

۳- عوامل موثر در پیروزی انقلاب اسلامی ۴۷

۴۷	۱-۳- مذهب
۴۷	۲-۳- اراده جمعیتی
۴۹	۳-۳- رهبری
۵۰	ج) نقد و بررسی دیدگاه‌های میشل فوکو
۵۵	بررسی نظریه‌پردازی جان فوران درباره انقلاب اسلامی
۵۷	عوامل پنجگانه جان فوران در زمینه شکل‌گیری انقلاب اسلامی
۵۸	توسعه وابسته
۵۸	دولت سرکوبگر
۵۸	فرهنگ‌های پنهانی مخالفت و مقاومت
۵۹	زوال اقتصاد داخلی
۵۹	بازشدن نظام جهانی
۵۹	نقد نظریه جان فوران

فصل سوم: بررسی مفهومی از انقلاب ایران

۶۴	بررسی مفهومی نظریه‌ها در باب ماهیت انقلاب
۶۵	ماهیت تمام انقلاب‌ها اقتصادی است
۶۵	انقلابات ماهیات متفاوت دارند
۶۶	بررسی ماهیت انقلاب ایران
۶۶	طبقاتی
۶۶	آزادی‌خواهانه
۶۶	چند بعدی (کیفیت رهبری - امام خمینی (ره) و تگرش اسلامی انقلاب - انقلاب اسلامی
۷۰	عوامل تداوم انقلاب اسلامی
۷۰	ادامه دادن مسیر عدالت‌خواهی
۷۰	احترام به آزادیها
۷۱	فوران انتظارات ناکام و انقلاب
۷۲	پیش‌بینی انقلاب
۷۳	علل بروز انقلاب (نمودار)
۷۷	بررسی و نقد نظریات
۸۲	تداوم اسکاچپول و انقلاب
۸۵	کارل مارکس و انقلاب
۹۳	لنین و انقلاب

فصل چهارم: جایگاه مذهب در تحقق انقلاب اسلامی از منظر نظریه پردازان غربی و اثرات آن بر رویکردهای فرامدرن

۱۰۰	مذهب در انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه نظریه پردازان غرب
۱۰۰	الف- انقلاب و میزان تاثیر دین در پیدایش آن
۱۰۱	ب- دورهیافت نظریه پردازان غربی در تحلیلی انقلاب اسلامی
۱۰۳	تاثیر مبانی معرفتی غرب در نادیده گرفتن نقش مذهب در تحولات سیاسی و اجتماعی
۱۰۴	دیدگاه ماکس وبر و انقلاب ایران
۱۰۷	نظریه تدااسکاچپول
۱۱۰	دیدگاه ژان پیردیگارد
۱۱۲	نظریه یان ریشار

فصل پنجم: تاثیر انقلاب اسلامی بر اندیشه پست مدرن

۱۱۷	انقلاب اسلامی در اندیشه فوکو
۱۱۸	چارچوب نظری فوکو در تحلیل انقلاب اسلامی ایران
۱۱۹	تاریخ در نظر فوکو
۱۲۰	قدرت در نظریه فوکو
۱۲۰	علل اصلی انقلاب ایران از نظر فوکو
۱۲۱	شکست مدرنیسم، نقش دین و مذهب
۱۲۲	نقش روحانیت در حفظ دین و نحوه ارتباط آنها با مردم
۱۲۳	نمایش اراده جمعی ملت در برابر قدرت حاکمه
۱۲۵	نقش فعال در اراده مردم به تغییر ریشه ای زندگی خود
۱۲۶	وجود رهبر منحصر به فرد انقلاب
۱۲۶	حکومت اسلامی در نزد فوکو (تخیلی، مدرن، فرامدرن)

فصل ششم: نگرشی انتقادی بر رویکردهای غرب گرایانه انقلاب اسلامی

۱۳۰	محمد علی (همایون) کاتوزیان
۱۳۲	توماس کوهن
۱۳۲	تدااسکاچپول
۱۳۶	سموئل هانتینگتون، نظریه شکاف
۱۳۷	یرواند آبراهامیان
۱۴۲	جان فوران و دیگران
۱۴۶	نتیجه گیری
۱۴۹	کتابنامه

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران در دهه‌های پایانی قرن بیستم یک انقلاب بنیان برافکن بود. این انقلاب از ویژگی‌های متعددی برخوردار بود که می‌توان از رهبری عالی روحانی حضرت امام خمینی (ره) در منطقه استبداد زده پرور، رژیم‌های شبه اقتدارگرا، قدرت مطلقه، مستبدسی و هفت ساله، حمایت بی چون و چرای غرب خصوصاً آمریکا.

برخوردار بودن از منابع انرژی چون نفت و گاز، فضای مسلط بر جهان در قالب نظام دو قطبی

- مجاورت با امپریالیسم شرق و مخالف با هر گونه حکومت تکنوکراتیک
- اولین انقلاب سیاسی و اجتماعی بر پایه فرهنگ شیعی
- اتحاد و ائتلاف تمامی گروه‌های مذهبیون، ملیون، چپ‌گرا، بر سر مبارزه با رژیم شاه و خروج او
- فروپاشی سیاست دو ستونی

چالش بر سر اداره رژیم‌های وابسته با غرب در منطقه خاورمیانه به فضای محیطی و... همگی از تحقیقات انقلاب اسلامی بود. پایان قرن‌ی که آموزه‌های سکولار در لیبرالیسم است و لائیتیه در حال جوان بود. انقلاب اسلامی در منطقه پر چالش و تنش خاورمیانه به وقوع پیوست. کشوری که آقای جیمی کارتر در سالهای منتهی به فروپاشی رژیم محمدرضا شاه ایران را جزیره ثبات نامید، جزیره ای ثباتی که قدرت محمدرضا شده همانند کاه بر روی آب در حال حرکت بود اما این جزیره با ثبات تبدیل به اقیانوسی خروشان و مواجه می‌شود نه تنها ناخدای کشتی سیاست رژیم پهلوی نتوانست کشتی به گل نشسته را به ساحل نجات برساند بلکه یکی از بزرگترین مهره‌های خود را به همراه سیاست‌های آمریکایی گرایانه در منطقه به موزه تاریخ سپرده شد.

اما این کتاب از ویژگی‌های مهمی برخوردار است که با سایر کتب به لحاظ نگرشی مورد تمایز قرار داده است. تفاوت بارز در این کتاب عدم یک سو نگرشی به موضوعات انقلاب است. تا کنون در کتابهای انقلاب بیشتر با دو تفکر جدا انگاری مواجه بود. از یک سو صاحب‌نظران غربی بنیاد آموزه‌های انقلاب را به نفع خود

مصادره می‌کردند. و متفکران اسلامی به موضوع پایه‌های انقلاب از دیدگاه عرشی می‌نگریستند. این کتاب برای مخاطبان از یک جذابیت خاص برخوردار است به طوری که به بررسی بنیادهای انقلاب از دو آبشخور فکری عرشی، فرشی پرداخته است.

این نگاه یعنی بررسی علمی و ارزشی به موضوع انقلاب در خلال مطالب قابل تأمل است.

نویسنده از آنجائیکه با آرمانهای انقلاب اسلامی به لحاظ عملی ارتباط داشته، مؤلفه‌های انقلابات غرب را در چارچوب آکادمیک مورد مطالعه قرار داده است و بر این اساس انقلاب را به لحاظ ریخت‌شناسی عامل چند سبب در خلال رهیافت‌های خود به تصویر کشیده است.

در بررسی‌های نظری مفاهیم انقلاب از دیدگاه صاحب‌نظرانی همچون شهید مطهری، منوچهر محمدی، ساموئل هانتینگتون، چارلمز جانسون، هانا آرنت و دیگران را مورد بررسی قرار داده است و در نگاه کلان انقلابات را مورد کالبد شکافی اساسی قرار داده است.

امید است با مطالعه کتاب فوق دانشجویان و دانشگاهیان و حوزه به یک افق فکری جدیدی دست یابند.